

denskabelige arbejder, avisartikler og anmeldelser.

I *Statens civile Bygningsadministrations* arkiv opbevares et meget stort materiale af tegninger fra tiden efter 1738. Som tegninger er de gennem tiden blevet udskilt fra de arkiver, de egentlig hører til, og de har været opbevaret samlet i Indenrigsministeriets arkiv, hvorfra de 1966-67 afleveredes til Rigsarkivet. Det er Rigsarkivets kvitteringsdesignation fra denne aflevering, der nu er publiceret i registraturen over dette arkiv, sammen med arkitekt Knud Millechs mere detaljerede registratur over arkivet, der rummer tegninger til de kongelige slotte og andre kongelige bygninger, især i hovedstaden og dens omegn.

Ole Degn

Landstings- og kommissionsdomstolsarkiver. Foreløbige arkivregistraturer. (Udgivet af Landsarkivet for Sjælland m.m., 1976). 129 s.

Københavnske politi- og domsmyndigheders arkiver. I. Politiretten (1776) 1793-1845. Kriminal- og politiretten 1845-1919. Københavns politichef 1815-27. Københavns politi ca. 1730-1945. Foreløbige arkivregistraturer. (Udgivet af Landsarkivet for Sjælland m.m., 1975). 234 s. - II. *Diverse domstolsarkiver.* (1976). 169 s. - III. *Tinglæsningsarkivalier.* (1975). 75 s. - IV. *Skifte- og overformynderiarkivalier.* (1976). 88 s.

Registraturen over *Landstings- og kommissionsdomstolsarkiver* registrerer dels materiale fra Sjællands, Møns, Bornholms og Lolland-Falsters landsting, dels det omfattende materiale fra de talrige kommissionsdomstole, der i tiden indtil retsreformen 1919 blev nedsat i tilfælde, hvor man ønskede hurtigere og mere effektive forundersøgelser i kriminalsager af større omfang, i sager, hvori der

var indblandet lokale embedsmænd eller personer hjemmehørende i flere jurisdiktioner og lignende; sådanne kommissionsdomstole nedattes ikke blot under landstingene, Hofretten, Landsoverret samt Hof- og Stadsretten, Kriminal- og Politiretten og Københavns Byret, men også under byretter, herredsretter, birkeretter og amter.

Registraturen letter indgangen til det forholdsvis overskuelige materiale i landstingsarkiverne og muliggør anvendelse af det ret uoverskuelige materiale i kommissionsdomstolsarkiverne, der hidtil kun har været benyttet i begrænset omfang. Korte indledninger orienterer om landstingene, deres forretningsgang og arkiverne og om kommissionsdomstolene, og til sidstnævnte er udarbejdet nyttige sag- og stedregistre.

Med en firebinds registratur over *Københavnske politi- og domsmyndigheders* arkiver fra de ældste tider til ca. 1945 har Landsarkivet for Sjælland afsluttet et mangeårigt arbejde med nyregistrering af domstols- og politiarkiver fra de ældste tider til retsreformen 1919, et arbejde, hvis resultater nu bl.a. foreligger i henvend en snes bind registraturer.

Den store registratur over det københavnske materiale - i alt på 566 sider - behandler i de fire bind henholdsvis materialet fra Politiretten og Kriminal- og Politiretten, Københavns politichef og Københavns politi; materialet fra en række andre domstole som Københavns Byting, Hofretten, Hof- og Stadsretten og Sø- og Handelsretten i København; tinglæsningsarkivalier og skifte- og overformynderiarkivalier.

Som sædvanligt oplyser udførlige indledninger om de arkivskabende institutioners historie og funktion, og der bringes lister over embedsmænd. Med registraturen er der givet et nyttigt hjælpemiddel ved arbejdet med et materiale, der er af interesse både for den politiske

historie, således politichefens og politidirektørens arkiv, for den økonomiske og sociale historie, som skøde- og pante-protokoller og skiftemateriale, og for personalhistorien, som skiftematerialet.

Ole Degn

Per Boje: *Danske provinskøbmænds vareomsætning og kapitalforhold 1815-1847*. (Erhvervsarkivet, Universitetsforlaget i Århus, 1977). 435 s.

Hovedindtrykket af denne bog er, at det er et grundigt og metodisk dygtigt arbejde, der når sit mål; men også et værk, som viger uden om både fristende, dristige konklusioner og spændende sideblik til andre eller tilsvarende fænomener*. Dens emne er centralt: den danske provinskøbmænds hele situation i perioden 1815-47. Det er videnskabshistorisk centralt, fordi det er et problem, som har været drøftet lige fra samtiden til i dag, men næsten altid med samme slutresultat. Nu prøves det, der gennemgående har været resultatet – det viser sig i øvrigt, fordi vi her følger en ganske vist ikke stor samfundsgruppe, men til gengæld en gruppe, hvis indsats var af afgørende betydning for den gennemgribende ændring af dansk økonomi, som sætter ind i denne periode: overgangen til pengeøkonomi.

Strengt taget opdager man imidlertid ikke, at dette er bogens emne, før man kommer ret langt ind i den. Endnu, når vi er nået frem til side 61, kender vi ikke rigtigt bogens problemstilling eller problemstillinger. Den opmærksomme læser, der ved lidt om sagen, vil nok have anet, hvor det bærer hen; men det siges ikke eksplicit.

* Anmeldelsen gengiver i uddrag og noget ændret form indlægget som 1. officielle opponert ved disputalshandlingen på Odense Universitet 7. juli 1977.

Bogen er delt op på den måde, at først kommer der tre introducerende afsnit: Indledning, tidligere litteratur, og utrykte kilder. Derefter følger de tre centrale kapitler: Vareomsætning (102 s.), kapitalforhold (62 s.) og provinskøbmændenes sociale status (24 s.). Efter dette sluttes den egentlige fremstilling med et kapitel om centraladministrationens holdning til håndhævelse af købstadprivilegierne (29 s.). Der er imidlertid mere, nemlig foruden en konklusion et yderst omfattende bilagsmateriale på omkring 70 sider. Dertil kommer endelig kildefortegnelser og noter.

Indledningen karakteriserer kort periodens økonomi. Den opstiller derefter den klassificering, der vil blive brugt i bogen: For det første *detailhandlere*, som fik muligheder gennem et øget vareudbud af industri- og kolonialvarer fra de store handelscentre. Efterspørgslen øgedes tilsvarende i takt med befolkningstilvæksten i provinsbyerne. For det andet en gruppe af *mellemstore købmænd (bondehandlende)*, som kan siges at repræsentere den traditionelle handelsstruktur. De havde også detailhandel med købstadsindbyggerne; men en stor del af deres omsætning bestod i forbindelsen med omegnens landboere og forsyning af håndværkere med råvarer. Og for det tredje en gruppe af *storkøbmænd*, som nok varetog de samme funktioner som de to første grupper; men for hvem størstedelen af omsætningen bestod i systematiske produktopkøb til eksport delvis gennem købmændene med den traditionelle bondehandel og i engrossalg af importvarer til de øvrige købmænd.

Det hedder her, at den friere handelsomsætning medførte en differentiering mellem provinskøbmændene (s. 11). Det siges imidlertid straks efter, at det var et nyt vareudbud, der skabte detailhandlerne; den anden gruppe – bondehandlende købmænd – har jo været der hele tiden. Når det endelig gælder storkøbmændene